

КЛАСИФІКАЦІЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ ЗАРУЧНИКА АБО ВИКРАДЕНОЇ ЛЮДИНИ

Каранікола О. П.

Дослідження злочинності передбачає поділ злочинів на окремі види з метою виявлення й глибокого аналізу їх сутності й властивостей, закономірностей виникнення та особливостей детермінації, взаємозв'язків між ними, оскільки саме дослідження різних видів злочинів у порівнянні один з одним дає можливість комплексного й всебічного дослідження злочинності як явища загалом. Це, у свою чергу, дозволяє розробити теоретичні засади й ефективні практичні рекомендації щодо протидії окремим видам злочинів, а в кінцевому підсумку злочинності загалом.

Загалом під класифікацією розуміється розподіл предметів, явищ на класи, який проведено таким чином, що кожний клас займає щодо інших класів точно установлене місце [2, 59]. Класифікація виступає засобом для встановлення зв'язків між супідрядними поняттями або класами об'єктів [1, 535]. Під науковою класифікацією злочинів традиційно розуміють їх поділ за групами (видами) на підставі тих або інших суттєвих (типових) ознак або поділ злочинів на однорідні групи.

Увагу проблемі класифікації як злочинів загалом, так і окремих їх видів, у своїх роботах присвячували багато науковців: А.І. Алексєєв, Ю.М. Антонян, Ю.Д. Блувштейн, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, О.М. Джужа, А.І. Долгова, І.І. Карпець, Л.М. Кривоченко, В.Н. Кудрявцев та ін. Разом з тим, через недостатність робіт, присвячених безпосередньо кримінологічній класифікації злочинів, а також різноманіття проявів злочинних діянь, проблема розробки класифікації окремих видів злочинів залишається вкрай актуальною.

Метою цієї статті є розробка кримінологічної класифікації вбивства заручника або викраденої людини. Її новизна зумовлена тим, що запропонована комплексна класифікація побудована на підставі сукупності специфічних об'єктивних і суб'єктивних ознак, властивих цьому виду злочинів.

Традиційно при дослідженні злочинів насамперед виходять з їх кримінально-правової класифікації. При цьому як основні критерії класифікації злочинів теорія кримінального права визначає: тяжкість злочину, об'єкт злочину, спосіб опису юридичного складу злочину в кримінальному законі. Відповідно до положень кримінального закону всі злочини також можна класифікувати за формою вини (умисні та необережні), залежно від ступеня завершеності злочинної діяльності (закінчені та незакінчені), також можна поділити всі злочини на підставі ознак суб'єкта (за віком і ознаками спеціального суб'єкта). Існують також інші підстави, що дають можливість певним чином розділити всі злочини на групи [6, 46-47]. Кожна з таких класифікацій має певне значення, але всі вони переслідують безпосередньо кримінально-правові цілі, що в кінцевому підсумку зводяться до правильної кваліфікації вчиненого діяння. Задовольнити потребу комплексного дослідження й пізнання природи того чи іншого виду злочину кримінально-правова класифікація, на жаль, не може.

Нагальна ж потреба розробки ефективних заходів протидії злочинності, особливо її новітнім проявам, зу-

мовлює потребу розробки кримінологічних класифікацій злочинів. Саме розроблені за відповідними критеріями (комплексами критеріїв) кримінологічні класифікації дозволять у результаті наукового пошуку, спрямованого на аналіз стану злочинності, її детермінацію та інші аспекти, отримати "адресні", диференційовані заходи й методики протидії окремим злочинам і злочинності загалом.

Проблема побудови кримінологічних класифікацій злочинів пов'язана з традиційним питанням обрання критеріїв класифікації. На жаль, якогось універсального набору критеріїв класифікації злочинів не існує. Цей вибір обумовлений цілями й завданнями конкретних досліджень і очікуваними в результаті їх переведення результатів. Однак, як вже зазначалося, кінцевою метою побудови будь-якої кримінологічної класифікації злочинів повинна бути їх практична спрямованість і придатність для подальшого наукового пізнання та протидії злочинності.

Проведений О.О. Кашкаровим і О.Б. Шигоніним аналіз різних підходів до класифікації вбивств з сексуальних мотивів (сексуальних вбивств) дозволив виявити певні властиві їм недоліки, які, на нашу думку, можна вважати характерними для багатьох кримінологічних класифікацій злочинів загалом. Суть зазначених класифікаційних недоліків полягає в наступному. По-перше, у багатьох випадках дослідниками пропонуються класифікації лише окремих видів конкретного злочину (наприклад, стосовно сексуальних вбивств йдеться про класифікацію лише серійних вбивств, вбивств неповнолітніх тощо). По-друге, як правило, класифікації злочинів обмежуються їх побудовою на підставі вузько обраних одиничних критеріїв, а не певної їх сукупності, тобто при класифікації цих злочинів ігноруються інші їх кримінологічної значущі ознаки, що не відповідає вимогам комплексності та системності. Хоча будь-яка класифікація суб'єктивна, оскільки вона визначається потребами, практичними інтересами людини, але вона діє на об'єктивній основі, детермінована об'єктивними властивостями діянь, визнаних злочинами [5, 14]. Сенс класифікації полягає в поглибленні знань про об'єкти дослідження, їх дійсної сутності й властивостей, а це, у свою чергу, можливо при комплексному дослідженні об'єкта, у тому числі й шляхом його класифікації за оптимально обраною сукупністю кримінологічно значущих ознак. По-третє, відповідно до законів формальної логіки класифікація повинна здійснюватися за однією підставою [3, 173]. Однак у багатьох випадках при побудові класифікацій злочинів на підставі конкретно обраного критерію, дослідниками в їх межах виокремлюються групи злочинів, які логічно не відповідають цій підставі, що суперечить законам формальної логіки та цілям класифікації [4].

Враховуючи зазначені недоліки й виходячи з абсолютно вірної, на наш погляд, позиції, що злочинні діяння (зокрема вбивства) є окремим специфічним явищем кримінальної дійсності (якому властива низка ознак, специфіка яких дозволяє певним чином систематизувати інформацію про нього), указані автори пропонують

© О.П. Каранікола, 2013

комплекс обраних з урахуванням оптимальної сукупності кримінологічно значущих ознак злочинного діяння критеріїв побудови кримінологічної класифікації сексуальних вбивств. На їх думку, класифікація сексуальних вбивств повинна здійснюватися залежно від: 1) механізму реалізації злочинного наміру (місця насильства та сексуального акту) при вчиненні злочину (вбивства, в яких насильство щодо реалізації сексуального мотиву має інструментальний характер; вбивства, в яких насильство виступає як афективна реакція (гнів) злочинця на дії жертви при вчиненні сексуального акту; вбивства, в яких насильство виступає в ролі “самоцілі” тощо); 2) способу вчинення (від виду насильства, яке застосовується злочинцем; інтенсивності застосування злочинцем насильства; від застосування злочинцем знарядь і засобів вчинення злочину тощо); 3) ситуації вчинення; 4) місця вчинення злочину; 5) обстановки вчинення; 6) суб'єкту (особистості злочинця) (від статі, віку злочинця, наявності в злочинця сексуальних розладів, перебування злочинця в стані сп'яніння (алкогольного, наркотичного, токсичного) тощо); 7) особливостей детермінації (домінуючих факторів); 8) мотивації; 9) особливостей жертви злочину (від статі, віку жертви, наявності в жертви психічних відхилень (аномалій) та/або фізичних вад, знайомства злочинця з жертвою, характеру поведінки жертви тощо); 10) наявності рецидиву злочинів; 11) кількості учасників вчинення злочину; 12) кількості епізодів [4; 8].

Переваги запропонованого підходу до побудови кримінологічної класифікації злочинів полягають у тому, що в результаті він дозволяє будувати й розробляти дійсно комплексну класифікацію, що має теоретико-пізнавальне значення. Покладення в основу класифікації в якості її критеріїв сукупності кримінологічно значущих ознак злочинного діяння сприяє більш глибокому його розумінню й пізнанню. Однак, на нашу думку, запропонована система критеріїв класифікації вбивств має певну недосконалість. Так, з нашої точки зору, виокремлення як критеріїв класифікації таких ознак, як ситуації вчинення злочину та місце вчинення злочину, поряд з обстановкою вчинення злочину є зайвим, з точки зору логіки, і недоцільним, оскільки вони повністю охоплюються останньою. Також, на наше переконання, недоцільним є виокремлення як самостійного критерію класифікації такої ознаки, як наявності рецидиву злочинів, оскільки ця ознака складає одну з характеристик суб'єкту злочину (особистості злочинця).

Вбивство заручника або викраденої людини є специфічним видом злочину, якому властива низка специфічних ознак. Саме виявлення об'єктивно властивих, специфічних, водночас найбільш типових для цього виду злочинів ознак і систематизація на їх підставі відповідної інформації про нього є метою побудови кримінологічної класифікації вбивств заручника або викраденої людини.

Визначаючи сукупність зазначених ознак, відповідно, критеріїв класифікації, насамперед слід виходити з об'єкту злочину. Чинне кримінальне законодавство (Особлива частина КК України) побудоване за принципом класифікації злочинів за родовим об'єктом, найбільш істотною якісною ознакою злочинів. Стосовно вбивства заручника або викраденої людини ця ознака конкретизована вказівкою на спеціального потерпілого - заручника або викрадену людину. Отже, найсуттєвішою ознакою цього злочину, відповідно, одним з основних критеріїв кримінологічної класифікації є *жертва злочину*. Згідно

до цього за ознакою жертви злочину можна виокремити наступні види вбивства заручника або викраденої людини: 1) за особистістю жертви: а) вбивство заручника, б) вбивство викраденої людини, в) вбивство заручника та викраденої людини; 2) за статтю жертви: а) вбивство особи чоловічої статі, б) вбивство особи жіночої статі, в) вбивство осіб чоловічої та жіночої статі; 3) за віком жертви: а) вбивство малолітньої особи, б) вбивство неповнолітньої особи, в) вбивство повнолітньої особи, г) вбивство декількох осіб різного віку; 4) за зв'язком жертви зі злочинцем: а) вбивство незнайомої особи (випадкової особи, особи, які опинилися у визначеному злочинцем для скоєння злочину місці, незнайомі особи, обрані злочинцем за певним критерієм - соціальний статус, посада, віросповідання тощо), б) вбивство знайомої особи (родич, близька особа, співмешканець, колега по службі, роботі тощо), в) вбивство особи, вибір якої пов'язаний з її попередньою поведінкою (певний вчинок, попередня професійна чи громадська діяльність тощо - від вбивства захопленого в якості заручника політичного діяча, зробившого певну політичну заяву, викраденого судді, якій раніше виніс злочинцю обвинувальний вирок, до вбивства викраденої людини з помсти їй чи третім особам); 5) за кількістю жертв: а) вбивство однієї особи; б) вбивство декількох осіб.

Наступним критерієм класифікації вбивства заручника або викраденої людини є *особистість злочинця*. За цією ознакою доцільно виділити наступні групи злочинів: 1) за статтю вбивці: а) вбивство, що вчиняється особою чоловічої статі, б) вбивство, що вчиняється особою жіночої статі, в) вбивство, що вчиняється особами чоловічої та жіночої статі; 2) за віком вбивці: а) вбивство, що вчиняється неповнолітньою особою, б) вбивство, що вчиняється повнолітньою особою; 3) за станом вбивці в момент скоєння злочину: а) вбивство, що вчиняється злочинцем у тверезому стані, б) вбивство, що вчиняється злочинцем у стані сп'яніння (алкогольного, наркотичного тощо); 4) за наявністю рецидиву злочинної діяльності: а) вбивство, що вчиняється особою, яка раніше не вчиняла злочинів, б) вбивство, що вчиняється особою, яка раніше вчиняла злочини, але не притягувалася до відповідальності, в) вбивство, що вчиняється особою, яка раніше вчиняла злочини й притягувалася до відповідальності, г) вбивство, що вчиняється особою, яка раніше вчиняла злочини й відбувала покарання у вигляді позбавлення волі, д) вбивство, що вчиняється особою, яка раніше вчиняла умисне вбивство, е) вбивство, що вчиняється особою, яка раніше вчиняла вбивство заручника або викраденої людини; 5) за наявністю співучасті при вчиненні злочину: а) вбивство, що вчиняється одноособово, б) вбивство, що вчиняється групою осіб за попередньою змовою, в) вбивство, що вчиняється членами організованої групи, г) вбивство, що вчиняється членами злочинної організації. Окремо, на нашу думку, слід виділити вбивство заручника або викраденої людини, що вчиняється терористом-смертником, оскільки при формальній відсутності співучасті в цьому випадку, фактично, переважно має місце результат діяльності злочинних організацій.

Вбивство заручника або викраденої людини необхідно класифікувати відповідно до *форми умислу*. Згідно з цим критерієм усі вбивства цього виду слід поділити на: 1) вбивство заручника або викраденої людини, що вчиняється з прямим умислом; 2) вбивство заручника або викраденої людини, що вчиняється з непрямым умис-

лом (спричинення смерті внаслідок утримання людини тривалий час у неналежних умовах (без нагляду, їжі, пиття, без повітря тощо), спричинення смерті внаслідок катування жертви з метою примусити її звернутися для передачі вимог до третіх осіб тощо).

Наступним критерієм класифікації аналізованого злочину є *момент виникнення умислу на вбивство жертви*. Відповідно до цього критерію всі вбивства заручника або викраденої людини можна поділити на: 1) заздалегідь заплановане вбивство жертви; 2) вбивство жертви, коли умисел на вбивство виникає раптово (як правило, внаслідок провокуючої поведінки жертви, як-то спроба втечі тощо); 3) вбивство жертви внаслідок свідомого рішення, прийнятого під час її утримання (при розумінні того, що досягти мету, з якої людина захоплювалася або викрадалася, неможливо тощо); 4) вбивство жертви з метою приховування або полегшення вчинення іншого(их) злочину(нів) (як самого факту захоплення чи викрадення людини, так і інших злочинів, вчинених як стосовно неї (зґвалтування, катування, насильницька трансплантація або донорство тощо), так і не пов'язаних з нею (як свідка іншого злочину, як свідка готування до іншого злочину тощо).

Суттєвою ознакою досліджуваного злочину, з кримінологічної точки зору, є *мотив* його вчинення. Слід зазначити, що мотив захоплення або викрадення людини не завжди збігається з мотивом її вбивства. Мотив як одна з домінуючих кримінологічних ознак вбивства цього виду має місце переважно в разі вчинення заздалегідь запланованого вбивства жертви, як у випадках, коли жертва захоплюється або викрадається з метою вбивства (політичний, релігійний мотив тощо), так і у випадках, коли ці дії вчиняються з іншою метою, по досягненні якої вона вбивається (корисливий мотив тощо). Однак зовсім не слід ігнорувати випадки, коли й при інших варіантах виникнення умислу на вбивство мотив грає суттєву роль (наприклад, вбивство з числа заручників осіб, які належать до певної соціальної групи - за расою, віросповіданням, кольором шкіри, політичними поглядами тощо).

Стосовно мотивів вчинення такого виду насильницького злочину, як умисне вбивство, ми цілком поділяємо точку зору, що в основі цього виду злочинної поведінки лежить потреба людини у ствердженні та/або самоствердженні. Саме ці потреби актуалізуються у певній життєвій ситуації формують у людини рішучість на позбавлення життя іншої людини. У свою чергу, актуалізація цих потреб зумовлюється дефектами особистості злочинця, його ціннісними орієнтаціями, соціальним статусом та іншими факторами, через які домінуюча потреба у ствердженні та/або самоствердженні отримує форму конкретного мотиву.

За мотивом вчинення всі вбивства заручника або викраденої людини можна поділити на: 1) вбивство жертви з корисливих мотивів (у тому числі вбивство на замовлення); 2) вбивство жертви з політичних мотивів; 3) вбивство жертви на ґрунті ненависті (з расової, національної, релігійної та іншої нетерпимості, тобто у зв'язку з реальною чи уявною належністю жертви злочину до певної соціальної групи); 4) вбивство жертви з екстремістських мотивів; 5) ритуальне вбивство жертви (вбивство, що вчиняється злочинцем під впливом різного роду нав'язливих ідей, або вбивство як "демонстрація діяльності" певного злочинного об'єднання).

Відповідно до *домінуючої детермінації* всі вбивства заручника або викраденої людини можна поділити на:

1) вбивства з домінуючою суб'єктивною детермінацією (коли визначальними факторами є особистісні особливості злочинця - наявність психічних аномалій, антисоціальні настанови й ціннісні орієнтації тощо); 2) вбивства з домінуючою об'єктивною детермінацією (коли визначальними факторами є вплив мікро- та макросередовища).

Наступним критерієм класифікації цього злочину є *обстановка вчинення*. Відповідно до цього критерію всі вбивства заручника або викраденої людини можна поділити на: 1) за кількістю епізодів: а) одиничні вбивства, 2) багатоепізодні вбивства; 2) за місцем вчинення: а) вбивство на відкритій місцевості, б) вбивство в громадському місці, в) вбивство на території споруди, будівлі, у приміщенні, г) вбивство на транспорті (наземному (автомобільному, залізничному тощо), метрополітені, водному (морському, річковому), повітряному); д) вбивство на території спецоб'єктів (установи виконання покарання, стратегічні об'єкти тощо); 3) за наявністю свідків: а) вбивство в умовах неочевидності, б) вбивство за наявності свідків, в) демонстративне вбивство, при якому наявність певної "аудиторії" є обов'язковою умовою вчинення злочину (невизначене коло осіб, особи, до яких висувалися вимоги, близькі жертві особи тощо); 4) за наявністю діяльності з приховування злочину: а) вбивство, яке не приховувалося, б) вбивство, яке приховувалося (знищення слідів, свідків, інсценування тощо).

Наступним критерієм класифікації аналізованого злочину є *спосіб вчинення злочину*. Відповідно до цього критерію можна виділити наступні види вбивства заручника або викраденої людини: 1) за формою діяння: а) вбивство шляхом дії, б) вбивство шляхом бездіяльності (позбавлення на тривалий строк життєво важливих умов існування тощо); 2) за домінуючим видом насильства: а) вбивство шляхом застосування виключно фізичного насильства; б) вбивство шляхом застосування фізичного й психічного насильства; в) вбивство шляхом застосування переважно фізичного насильства; г) вбивство шляхом застосування переважно психічного насильства; 3) за способом застосування насильства: а) вбивство шляхом застосування вогнепальної зброї; б) вбивство шляхом застосування холодної зброї; в) вбивство шляхом застосування вибухових речовин; г) вбивство шляхом застосування хімічних, радіоактивних або інших небезпечних речовин; д) вбивство шляхом застосування різного роду інших знарядь і засобів; е) вбивство шляхом застосування комплексу знарядь і засобів; ж) вбивство без застосування будь-яких знарядь чи засобів (нанесення удару, побоїв, удушення тощо); 3) за інтенсивністю дій, спрямованих на вбивство жертви: а) вбивство шляхом одноразової дії (бездіяльності), б) вбивство шляхом комплексу дій, в) вбивство шляхом довготривалого впливу на жертву через реалізацію комплексу дій (на відміну від попереднього виду, у цьому разі має місце, як правило, демонстративне вбивство з особливою жорстокістю).

Отже, вбивство заручника або викраденої людини є специфічним видом злочину, якому властива низка специфічних об'єктивних і суб'єктивних ознак. Наведена кримінологічна класифікація, розроблена на підставі відповідних ознак (жертви злочину, особистості злочинця, форми умислу та моменту його виникнення, мотиву, домінуючої детермінації, обстановки й способу вчинення), дозволяє, з огляду на виокремлення певних класифікаційних груп, систематизувати відповідну інформацію про

цей вид злочинної поведінки з метою наукового пізнання її сутності й змісту, особливостей детермінації та розробки диференційованих заходів протидії.

Література

1. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. - М.: Большая Российская энциклопедия; СПб: Норинт, 1998. - 1456 с.

2. Жеребкін В.Є. Логіка: Підручник для юридичних вузів і факультетів / 3-є вид., стереотипне. - Х.: Основа, 1999. - 256 с.

3. Зелінський А.Ф. Кримінологія. Навчальний посібник / А.Ф. Зелінський. - Х.: Рубікон, 2000. - 428 с.

4. Кашкаров О.О. Алкоголізм та наркоманія як фактор детермінації вбивств з сексуальних мотивів / О.О. Кашкаров, О.Б. Шигонін // Форум права. - 2010. - № 4. - С. 453-457. - [Електронний ресурс]: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2010-4/10koozcm.pdf>

5. Кривоченко Л.Н. Классификация преступлений / Л.Н. Кривоченко. - Х.: Вища шк., 1983. - 129 с.

6. Музика А.А., Горбата О.І. Про класифікацію злочинів // Проблеми пенітенціарної теорії і практики: Щорічний бюлетень Київського інституту внутрішніх справ. - К.: КІВС, "МП Леся". - 2002. - С. 42-49.

7. Настільна книга слідчого. (Науково-практичне видання для слідчих і дізнавачів) / М.І. Панов, В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова та ін. - К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2003. - 715 с.

8. Шигонін О. Класифікація вбивств з сексуальних мотивів / О.Б. Шигонін // Часопис Київського університету права. - № 1, 2011. - С. 275-279.

9. Яблоков Н.П. Криминалистическая методика расследования: (Некоторые теоретические положения). - М.: Изд-во МГУ, 1985. - 97 с.

*Каранікола О.П.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції: 06.04.2013*

УДК 347.513

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ ПРИ ВІДШКОДУВАННІ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ МАЛОЛІТНІМИ, НЕПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ

Коваленко І. А.

Цивільному праву притаманне загальне правило, в якому умовами, при яких спрацьовує механізм цивільно-правової відповідальності, названо: наявність прав і обов'язків, порушення яких тягне за собою покладення на їх порушника мір цивільно-правової відповідальності; протиправне порушення особою покладених на нього обов'язків і суб'єктивних прав інших осіб; наявність шкоди або збитків, заподіяних протиправною поведінкою правопорушника; наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою правопорушника й шкідливими наслідками, що наступили; наявність вини правопорушника [1, 49].

Отже, цивільно-правова відповідальність настає лише за порушення цивільних прав і обов'язків, і тільки при наявності останніх може йти мова про відповідальність. Якщо ж суб'єкт не наділений сукупністю таких прав і обов'язків, то не можливе і їх порушення, а тому про відповідальність не може бути й мови.

Науково-теоретичною базою для здійснення цього дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних фахівців у галузі цивільного права, поміж яких, передусім, слід назвати роботи Г. Матвеева, В. Луця, Д. Бобрової, О. Підпригори, Є. Харитоновна, Н. Саніахметової, Н. Кузнєцової, Я. Шевченко, О. Дзери, А. Довгерта, В. Щербини, І. Бірюкова, Ю. Заїки, В. Гопанчука, С. Донцова, В. Глянцева, М. Мариніної, В. Грибанова, О. Йоффе, О. Красавчикова, М. Малєїна, В. Кудрявцева, Р. Халфіної та багатьох інших.

Мета статті - розглянути загальні положення цивільно-правової відповідальності таких учасників цивільних відносин, як малолітні та неповнолітні особи, визначити специфіку суб'єктного складу при відшкодуванні шкоди, завданої малолітніми, неповнолітніми третім особам.

Питання про наявність прав і обов'язків як умови цивільно-правової відповідальності також важливе при визначенні самого суб'єкта відповідальності. Це має особливе значення для випадків, пов'язаних із відшкодуванням завданої шкоди, оскільки інколи закон перед-

бачає відповідальність за завдання шкоди не самого заподіювача, а інших осіб. Характерним прикладом такої відповідальності в цивільному праві є відповідальність батьків за шкоду, завдану їхніми неповнолітніми дітьми.

Як відомо, цивільно-правова відповідальність має дві форми: деліктну (за позадоговірні збитки) та договірну (за порушення договірних зобов'язань). У цих межах виділяють і так звану "безвинну відповідальність". Зокрема, Г.К. Матвеев відносить сюди відповідальність власника джерела підвищеної небезпеки - у деліктному зобов'язанні, або відповідальність "професійного охоронця" майна, яке загинуло внаслідок казусу [2, 23].

Постає питання, чи можна віднести відповідальність батьків або осіб, які їх замінюють, за шкоду, завдану неповнолітніми, до так званої "безвинної відповідальності"? Висновок про те, що батьки відповідають не за свої власні дії може призвести до хибного твердження про відсутність підстав притягнення їх до цивільно-правової відповідальності. Тому, безумовно, відповідальність батьків за шкоду, завдану їхніми неповнолітніми дітьми, у жодному разі не можна віднести до розряду "безвинної відповідальності". До того ж законодавець з метою запобігання такому різночитанню чітко вказав на наявність вини відповідача.

З викладеного можна зробити висновок, що із загальних умов притягнення батьків до цивільно-правової відповідальності виділяються дві основні підстави - це неналежне виховання дітей і нездійснення нагляду за ними (що в кінцевому результаті призводить останніх до порушення встановлених у суспільстві правил поведінки, а саме до скоєння правопорушення). Чинне цивільне законодавство містить норму, яка наголошує, що відповідальність у цивільному праві настає тільки при доведенні вини заподіювача шкоди (ст. 1166 ЦК України). Тому відповідальність за шкоду, завдану неповнолітніми, батьки несуть лише за умови їхньої вини в неналежному вихованні й нагляді за дитиною [3, 129].

Деякою мірою поняття "неналежного виховання" та

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**